

Sport en Vlaamse beweging. De sportwereld als voorbeeld van het vernederlandsingsproces in de sociaal-kulturele sektor in het arrondissement Brugge tijdens de jaren dertig *. Deel I : Een massasport : voetbal

Rik VERLINDE

Vele studies die over de Vlaamse beweging handelen, richtten zich tot dusver overwegend op het aandeel van Vlaamse militanten of van uitgesproken Vlaams-strijdende verenigingen. Voor ons onderzoek willen we een andere invalshoek gebruiken. Vertrekkend van het bestaande arsenaal van wetten op taalgebied, vroegen we ons af met welke intensiteit en aan welk ritme de vernederlandsing was doorgedrongen in de maatschappij. We kozen bewust als onderzoeksobjecten die verenigingsvormen waarvan we veronderstellen dat de sociaal-ekonomische of de ideologische faktor er geen of hoogstens een onbeduidende rol speelde. We geloven dat we aldus het vernederlandsingsproces in de diepte konden analyseren.

1. De Franstalige gemeenschap in het Brugse

Uit de tienjaarlijkse talentellingen blijkt dat er in de jaren dertig en vroeger op het platteland van het arrondissement Brugge zo goed als geen Franstaligen woonden, ook niet in een kleine stad zoals Torhout. Zij concentreerden zich in de Brugse agglomeratie en in de badplaatsen¹.

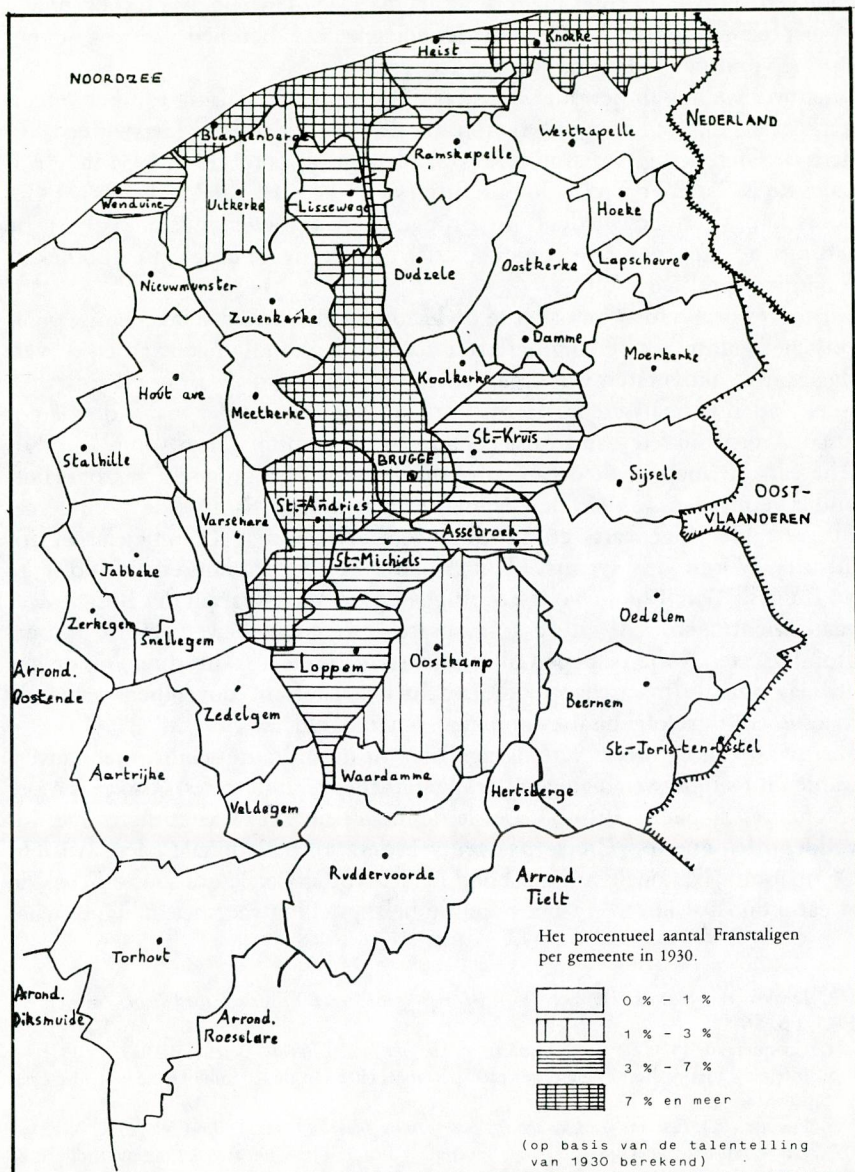
Bovendien stellen we vast dat het aantal Franstaligen in het arrondissement, net zoals in de rest van Vlaanderen, na een stijging tot omstreeks 1930 begon te dalen². Deze daling was het gevolg van de taalwetten die het onderwijs, de

* Dit artikel is grotendeels gebaseerd op een hoofdstuk uit de onuitgegeven licentiaatsverhandeling van Verlinde (R.), *De Vlaamse Beweging te Brugge (1928-1939). Sociaal-kulturele en politieke aspecten van de Vlaamse Beweging in het arrondissement Brugge tussen de Bormsverkiezing (dec. 1928) en het uitbreken van de tweede wereldoorlog (sept. 1939)* (Rijksuniversiteit Gent, 1984, 242 pp.), die tot stand kwam onder leiding van prof. dr. R. Van Eenoo. In deze studie werden ook nog de relaties tussen enerzijds het toerisme, de kerk, het onderwijs, de kultuurtaal, de diverse politieke partijen en anderzijds de Vlaamse beweging onderzocht.

1. Zie kaart.

	1910	1920	1930	1947
Arr. Brugge	: 2,73 %	3,49 %	4,50 %	3,91 %
Vlaanderen (°)	: 2,78 %	3,45 %	4,08 %	3,67 %

(°) Picard (H.), *Wat is de talentelling?*, De Vlaamse Gids, 1960, 3, p. 133.

administratie, de magistratuur, kortom de gehele openbare sektor in een vernield tempo vernederlandsten³. Het gebruik van het Nederlands in het zakenleven vertoonde echter niet onmiddellijk dezelfde trend als de vooruitgang in het officiële leven⁴. De vernederlandsing van het bedrijfsleven in het Brugse vond pas tijdens de jaren vijftig plaats⁵.

Waarover we nog in het duister tasten, is de vernederlandsing van het verenigingsleven. Enkele feiten wijzen erop dat de vernederlandsing hiervan reeds tijdens de jaren dertig plaatsvond. Zo veranderden bijvoorbeeld in 1934 de „Annales de la Société d'Emulation de Bruges” in de „Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge” en vernederlandste in 1931 de „Brugsche Apothekersvereniging” zich onder de leiding van apotheker-folklorist Karel De Wolf⁶.

Dit proces probeerden we nader te onderzoeken en daarom situeerden we voorerst het Franstalige verenigingsleven door de aankondigingen van en de verslagen over activiteiten van organisaties allerhande uit de Brugse Franstalige weekbladen te analyseren⁷. Het is immers vooral hierin dat, naast de ideologische, een concrete band tussen krant en lezerspubliek naar voren komt.

Allereerst hebben we de organisaties uit de sociaal-ekonomische sektor. Hieronder vermelden we : Cercle Colonial et Maritime, Chambre de Commerce, Burgersgilde, Eigenaars- en Landbouwersbond, Cercle Commercial et Industriel, l'Ordre des Avocats, l'Union patronale de l'arrondissement judiciaire de Bruges, Actie Comité voor Zeebrugge en de Maatschappij der Brugse Zeevaartinrichtingen. Al deze organisaties verenigen werkgevers, grootgrondbezitters, vrije beroepen of middenstanders. Het is dus duidelijk de bovenlaag van de maatschappij die we hier aantreffen. Bovendien waren de meeste van deze organisaties in elkaar verstrengeld⁸.

Daarnaast valt een reeks verenigingen op uit de militaire sektor, met aanverwante oud-strijdersverenigingen : Les Fraternelles régimentaires, Association des volontaires de guerre 1914-18, Cercle des ex-officiers et officiers de réserve, Invalides de guerre, Croix de feu, Fédération Nationale des Anciens Combattants-Nationale Strijdersbond (FNC-NSB), Cercle des sous-officiers de la garnison. Dat illustreert niet enkel de belangstelling voor het militaire, maar

3. De Vroede (M.) en Scholliers (E.), *Vlaamse problemen historisch toegelicht*, Antwerpen, 1973, pp. 56-57.

4. Cocquereaux (J.), *De vernederlandsing van het bedrijfsleven*, Berchem, 1977, p. 17.

5. Interview met de heer Rogiest, gewezen personeelschef van de Koninklijke Nederlandse Gist- en Spiritusfabriek (23.7.1984).

6. Etienne (F.), *Een oud-leerling schrijft over een oud-leerling*, Haec olim-Collage, X, 3, p. 98.

7. Dit waren het franskiljonse liberale Journal de Bruges (JB), het franskiljonse katholieke La Flandre Maritime (FM) en het gematigd vlaamsgezinde, katholieke La Patrie (LP).

8. Verstraete (L.), *Beeldvorming over modern expansionisme : de organisatie van koloniale, maritieme en missionaire propaganda te Brugge 1908-1939*, Gent, 1984 (onuitgegeven licentiaatsverhandeling), p. 168.

getuigt vooral van een fervent Belgisch patriotisme. De Franstalige elite is immers altijd met hart en ziel oprecht „vaderlandslievend” geweest⁹. Ook de zopas vermelde economische groepen waren sterk doordrongen van dit Belgische nationalisme¹⁰.

Een derde groep Franstalige organisaties vinden wij in de kulturele sektor: Cercle Art Contemporain Brugeois, la Société de la Musique, Cercle Comoedia en Cercle Littéraire. Het is opvallend dat de Franstalige kranten veel aandacht besteedden aan de kunstgebeurtenissen en aan bijvoorbeeld het Brugse muziekconservatorium. Deze bladen bezaten een „chronique musicale” en een „chronique théâtrale”, ook boekbesprekingen vormden een vaste rubriek. De Franstalige Vlamingen waren immers kultuurmensen of wilden zich op zijn minst zo voordoen. De Nederlandstalige Vlamingen hadden daarentegen op dit vlak tijdens het interbellum nog heel wat achterstand in te halen¹¹.

In de diverse elitesporten zoals hockey, tennis en golf waren de Franstaligen eveneens goed georganiseerd, maar ook voor de andere sporten zoals voetbal betoonden de Franstalige kranten een bijzondere belangstelling.

Buiten deze vier, overigens belangrijke, sectoren was het echter zwak gesteld met het Franstalige verenigingsleven. In de wijdverspreide volkskultuur was het helemaal niet doorgedrongen. Zelfs in een gemeente zoals Knokke konden de Franstaligen tegenover de tientallen Vlaamse, meestal volkse verenigingen slechts vier elitaire seizoensgebonden organisaties plaatsnemen: Royal Knocke Golf Club du Zoute, Société Coopérative des Propriétaires de Knocke et Knocke-Zoute, Amitiés françaises en Knocke-Attractions¹². Sommige studenten- en jeugdverenigingen, zoals Adackx en enkele scoutsgroepen, waren eveneens Franstalig, maar ze vormden in deze sektor wel een kleine minderheid. Andere groeperingen waarover in de Franstalige pers eveneens werd gesproken, waren de Touring Club de Belgique, Gilde de St.-Sébastien, Comité local de la Croix Rouge, Cercle Royal Philatélique Brugeois, Amitiés françaises en Rotary. Tenslotte waren er ook nog de strikt kerkelijke en partijpolitieke kringen, die enkel in hun respectieve kranten werden vermeld. Bij de liberalen was dat de Association libérale en bij de katholieke partij de Fédération des associations et des cercles catholiques. Op kerkelijk vlak vallen les Amis du béguinage de Bruges, Noble confrérie du Saint-Sang en enkele missienaakringen te situeren. Er moet hier echter op gewezen worden dat dit slechts het verenigingsleven is waarvoor de Franstalige Brugse bladen een bijzondere belangstelling vertoonden. Niet al deze verenigingen waren door en door Franstalig. Integendeel, vele van deze organisaties waren in feite tweetalig of het Frans was er enkel de

9. Wilmars (D.), *De psychologie van de franstaligen in Vlaanderen, de achtergrond van een taalstrijd*, Antwerpen, 1968, p. 149.

10. Verstraete (L.), *op. cit.*, p. 168.

11. Wilmars (D.), *op. cit.*, passim.

12. D'Hont (A.), *De Knokse verenigingen, dl. 1, 1648-1938*, Knokke, 1978, 40 p.

bestuurstaal. Het is immers onmogelijk een duidelijke scheidingslijn te trekken tussen Franstaligen en Nederlandstaligen. Dit is het gevolg van het feit dat er steeds op vrij grote schaal „primary group”-kontakten tussen de taaletnische groepen — voor zover die duidelijk af te bakenen zijn — aanwezig blijven. Hierdoor hebben er ook nooit taaletnische konfrontaties van enige omvang plaatsgevonden. Vele vernederlandsingsprocessen verliepen dus zonder moeilijkheden en waar er toch wrijvingen optraden, hadden ze meestal een anekdotisch karakter¹³.

De studie van het geweldloze vernederlandsingsproces van het Brugse Franstalig verenigingsleven moesten we echter beperken en om heuristische redenen spitsten we ons toe op de sportwereld. Waarschijnlijk zal de vernederlandsing van de militair-patriottische, sociaal-ekonomische en kulturele verenigingen wel dezelfde vormen hebben aangenomen als in de sportsector het geval is geweest.

2. Een dubbele vraagstelling

Het is nagenoeg niet bekend of de sport de Vlaamse beweging heeft beroerd, of omgekeerd¹⁴. Als we echter de sport, zoals Johan Huizinga in zijn *Homo Ludens*, als een kultuurverschijnsel benaderen en bovendien vertrekken vanuit de vaststelling dat de sportwereld tot de interessesfeer van de Franstaligen behoorde, lijkt een wederzijdse beïnvloeding vanzelfsprekend¹⁵.

Wat de invloed van de Vlaamse beweging op de sport betreft, onderzochten we de taaltoestanden en de veranderingen daarin in de sportklubs. De invloed in omgekeerde zin benaderden we vanuit de vraagstelling of de flaminganten, als gelijkgezinden, over eigen sportverenigingen beschikten. Het belang van de sportbeoefening voor mens en maatschappij ligt immers in het feit dat sport vooral in verenigingsverband beoefend wordt. Deze verenigingen verschaffen gelijkgezinde mensen de mogelijkheid elkaar te ontmoeten¹⁶.

Hierbij moet er rekening mee gehouden worden dat het Engelse woord „sport” tot aan het einde van de 19e eeuw gebruikt werd als synoniem van vrijetijdsbesteding van rijke lieden. Dit betekent hier konkreet dat sport vooral

13. Louckx (F.), *Vlamingen tussen Vlaanderen en Wallonië. Taalaanvaardings- en taalontwikkelingsprocessen in een meertalige situatie bekeken vanuit de sociologische literatuur over etnische en raciale verboudingen*, Brussel, 1982, p. 328.

14. In de Encyclopedie van de Vlaamse Beweging (voortaan afgekort als E.V.B.) vinden we hierover slechts drie artikeltes: over de sportjournalist Karel van Wijnendaele (p. 1483), de Vlaamsch-Nationale Blauwvoetbond, een onbetekenend turnverbond (p. 1837), en de Vlaamse Voetbalbond (p. 1861).

15. Huizinga (J.), *Homo Ludens. Proeve eener bepaling van het spel-element der cultuur*, Haarlem, 1938, pp. 13, 45 en 192-194.

16. Graf von Krockow (C.), *Die Bedeutung des Sports für die moderne Gesellschaft*, in: Sport und Leibeserziehung, München, 1967.

het terrein van de Franstaligen was. Ten gevolge van de stijging van de levensstandaard greep er in de 20ste eeuw een homogenisering van de cultuur en de cultuurconsumptie en dus ook van de sport plaats, over verschillende groepen heen. Daardoor ontstond bij de rijken een afweermecanisme dat zich uitte in een voorkeur voor die vormen van vrijetijdsbesteding waarvan duidelijk was dat alleen zij zich die konden veroorloven¹⁷.

Daarom spitsten we ons concreet toe op twee sporten : tennis als het typevoorbeeld van de elitesport en voetbal als vertegenwoordiger van de massasport. Andere sporttakken werden niet intensief bestudeerd, maar komen toch terloops aan bod. Dit eerste deel behandelt het voetbal.

3. Voetbal vóór 1930

In de periode vóór de eerste wereldoorlog bleef het voetbalspel beperkt tot de steden Brugge en Blankenberge¹⁸. Zowel de Cercle Sportif Brugeois als de Football Club Brugeois waren Franstalige verenigingen¹⁹. Waarschijnlijk was dit ook het geval met de Sportvereniging Blankenberge²⁰. De vooroorlogse voetbalsport was dus een beperkt, stedelijk, burgerlijk en Franstalige verschijnsel. Na de eerste wereldoorlog stroomde echter een vloed van nieuwigheden het besloten Westvlaamse platteland binnen. Een van de nieuwigheden was de voetbalsport, het spel dat vroeger maar door sportlieden en studenten beoefend werd en totaal onbekend was op het platteland. Elke gemeente kreeg haar klub en waar er een geschikte weide was, begon men te voetballen²¹. In alle steden

17. Gaus (H.), *Dagelijks leven. Sociaal-culturele omstandigheden vroeger en nu*, Culturele geschiedenis van Vlaanderen, deel X, Deurne, 1982, pp. 139-141.

18. Deze toestand bestond reeds voor de eeuwwisseling. In een lokale competitie vinden we de volgende ploegen terug : Engelse afdeling Xaverianen, Vlaamse afdeling Xaverianen, Salisbury College, Levenslust Blankenberge, Brugse Voetbalclub, Melle Voetbalclub, Oostende Voetbalclub en Brugsche Wandern (Gazette van Brugge/12.04.1897).

De stamnummers bij de Belgische Voetbalbond (B.V.B.) zijn in dit opzicht eveneens duidelijk : Club Brugge (3), Cercle Brugge (12) en Sportvereniging Blankenberge, dat in 1907 tot de bond toetrad (48).

Daarnaast werd er ook vanaf 1905 in Knokke sporadisch gevoetbald, maar pas na de eerste wereldoorlog werd aangesloten bij de B.V.B. en werd een eerste voorzitter gekozen (D'Hont (A.), *De Knokse verenigingen, deel 2, 1939-1958*, Knokke, 1979, p. 29).

19. Archief Cercle en Club Brugge, verslagen raad van beheer.

20. Gesprek met Edgard De Fauw, sekretaris K.S.V. Blankenberge (2.3.1984) : „...Het moet oorspronkelijk een Franstalige klub geweest zijn. Het feit dat de vereniging groeide uit het Franstalige kollege en dat het vergaderde in de Concorde, het lokaal van de Franstalige katholieke Cercle, bevestigt dit ...”

Bovendien was een verslag van een voetbalwedstrijd in een lokaal Nederlandstalig blad in het Frans (Ons Woord/8.1.1908).

21. Van Isacker (K.), *Mijn land in de kering 1830-1980, deel II, de enge ruimte, 1914-1980*, Antwerpen, 1983, p. 39.

bestonden er reeds onmiddellijk na de oorlog georganiseerde voetbalverenigingen²². De grootste steden konden er zich zelfs twee veroorloven : een katholieke en een niet-konfessionele²³. Op het platteland ontstonden er overal ploegen die eerst aantraden in vriendschappelijke wedstrijden en toernooien en zich daarna aansloten bij lokale voetbalbondjes zoals het Korporatief Groepement²⁴, het Voetbal Verbond Vrije Sportbroeders²⁵ of het Liefhebbersverbond Brugge²⁶. Enkele van deze clubs waagden tenslotte de stap naar de Belgische Voetbalbond²⁷.

Door de geweldige uitbreiding van de voetbalsport, van binnen de stads- en kollegemuren naar de volksmassa, moest het taalgebruik in de voetbalwereld zich wel wijzigen. Het ligt voor de hand dat de voetbalclubs op het platteland Nederlandstalig waren. De verenigingen in de badsteden en in Torhout waren dit echter ook²⁸. Dit in tegenstelling tot de twee Brugse topclubs, waar een verschil in taalgebruik optrad tussen de top (bestuur, administratie) en de basis²⁹. Daarenboven geschieden de contacten met Brussel, ook voor de Ne-

22. Naast de drie reeds bestaande clubs sloten zich Knokke F.C. (101) en V.K. Torhout (110) in 1919, Daring Club Blankenberge (146) in 1922 en F.C. Heist aan bij de B.V.B. Tussen haakjes zijn de stamnummers vermeld. Het stamnummer van F.C. Heist is onbekend.

23. In Brugge : Cercle en Club ; in Blankenberge : Sportvereniging en Daring Club ; in Torhout : V.K. en S.K. Pas laat in de jaren twintig sloot S.K. Torhout zich aan (stamnummer 822).

24. Archief Dosko Sint-Kruis, kranteknipstel Brugsch Handelsblad (B.H.).

25. Het Belfort (H.B.)/2.11.29/5 d

Volgende ploegen traden hier aan : Lissewege, Varsenare, Assebroek, Middenstand Brugge, Phenix Brugge, Dudzele, Zeebrugge, Vyve Cappelle.

26. Franchoo (A.), *Varsenare en zijn rijk verleden, deel IV*, Brugge, 1974, pp. 22-24.

„...Ten jare 1927 was het zover dat ook Varsenare zijn eigen voetbalclub kreeg, die aansloot bij het Liefhebbersverbond Brugge... Men speelde er in een soort competitieverband en voor zover wij ons herinneren namen volgende clubs eraan deel : Flandria Zedelgem, F.C. Jabbeke, Rode Star Brugge, Sporta Sint-Andries, Sint-Gillis Brugge, F.C. Elza, de Beertjes van de Club en tenslotte F.C. Andrea...”.

27. Naast V.V. Sint-Kruis (archief Dosko Sint-Kruis, kranteknipstel B.H.) speelden ook S.C. Beernem, Oostkamp, Loppem en Zeebrugge in de provinciale reeksen van de B.V.B. (Landuyt (J.), *Het voetbal te Beernem*, Jaarboek 1982 van de heemkundige kring Bos en Beverveld, pp. 140-144).

28. Gesprekken met :

Albert Verhoest, sekretaris R. Knokke F.C. (1.2.1984), Alfons Coppens, sekretaris Daring Club Blankenberge (1.2.1984), Joseph Verkeyn, sekretaris K.V.K. Torhout (13.2.1984), Pierre Vantorre, oud-sekretaris F.C. Heist (14.2.1984), Edgard De Fauw, sekretaris K.S.V. Blankenberge (2.3.1984).

Deze laatste vond, in tegenstelling tot de vooroorlogse periode, enkel aanduidingen die wijzen op het Nederlandstalig karakter van de vereniging.

Geen enkele van deze verenigingen beschikt over archiefmateriaal uit deze periode, zodat ik hier voor enkel kan steunen op mondelinge getuigenissen.

29. Archief Cercle Brugge : In tegenstelling tot de Franstalige verslagen van de raad van beheer zijn de verslagen van het sportkomitee steeds in het Nederlands opgesteld.

Archief Club Brugge : Hetzelfde verschil van taalgebruik treffen we ook hier aan. Naast Franstalige verslagen van de raad van beheer zijn er de Nederlandstalige verslagen van de algemene vergadering.

derlandstalige verenigingen, in het Frans³⁰. Deze dubbele diskrepantie moest leiden tot conflicten, zowel op lokaal als op nationaal vlak.

4. De voetbalwereld als conflictsituatie

Het belangrijkste gevolg van deze conflictsituatie was de oprichting van een onafhankelijke „Vlaamsche Voetbalbond” (V.V.B.). Toen immers ondanks herhaalde protesten van Vlaamse zijde, vooral uit het Antwerpse, de Belgische Voetbalbond halsstarrig eentalig Frans bleef, gaf dit in 1929 aanleiding tot een incident dat in 1930 leidde tot de oprichting van die bond door enkele Antwerpse flaminganten. Als enig doel had deze vereniging : voetbalsport voor Vlamingen³¹. Het enige verschil met de unitaire B.V.B. was het gebruik van het Nederlands als voertaal (men beperkte zich tot Vlaanderen) en een democratische structuur³². Het is waarschijnlijk onder deze druk dat de „Union Belge” tot een beperkte tweetaligheid overging.

Vanaf 1930 moest de unitaire „Union Belge des Sociétés de Football”, tegen zijn zin, rekening houden met een groeiend Vlaams bewustzijn. In de zomer van 1930 richtte deze Belgische Voetbalbond aan de clubs een rondschrĳven om te vernemen in welke taal ze voortaan hun briefwisseling met de bond wensten. Wilden ze het Vlaams, dan moesten ze het uitdrukkelijk melden ; antwoordden ze niet, dan geschiedde de briefwisseling verder in het Frans. De B.V.B. hoopte natuurlijk dat vele besturen zouden verzuimen te antwoorden en dat hij zodoende ging mogen viktorie kraaien en zeggen : ziet ge wel dat er niet veel clubs zijn die vragen in het Vlaams beheerd te worden³³. Dit geschiedde ook zo ; terwijl alle Brusselse en Waalse voetbalverenigingen het Frans verkozen, wensten slechts 137 Vlaamse clubs een Nederlandstalige briefwisseling. In het arrondissement Brugge bleven zo de vier clubs die in de nationale afdelingen uitkwamen, op de Franse taalrol staan³⁴. Hiertegen rees protest bij

30. Pas in 1930 richtte de „Union Belge des Sociétés de Football” een schrĳven tot alle clubs, ten einde te vernemen of ze het Nederlands als taal voor hun briefwisseling wensten (H.B./4.10.30/5d).

31. Goovaerts (A.), *Vlaamsche Voetbalbond*, E.V.B., p. 1861.

32. H.B./22.02.30/5f

„De Vlaamsche Voetbalbond geboren (...) Een commissie werd reeds gevormd voor de samenstelling der statuten naar de geest van dezen van den „Union Belge”, met dit verschil echter, dat de voertaal van de V.V.B. natuurlijk het Nederlandsch zal zijn en alle „diktatorschap” in de kiem zal worden gedood (...)”.

33. H.B./18.10.30/4f en H.B./29.11.30/3d-e.

34. B.H./4.10.30/9c-d

Dit zijn : F.C. Brugge, R.C.S. Brugge, S.V. Blankenberge en R. Knokke F.C. Van de andere verenigingen geen informatie. Deze 137 clubs vormden slechts een minderheid. Dat kunnen we afleiden uit het feit dat S.K. Wenduine, dat in 1932 aansloot reeds rolnummer 1985 kreeg (gesprek met A. Knudde, sekretaris S.K. Wenduine, 1.2.1984).

de plaatselijke vlaamsgezinde pers³⁵, waarna minstens twee van de vier clubs, tot tevredenheid van deze kranten, voor een Nederlandstalige briefwisseling opteerden³⁶.

Een doorgedreven vervlaamsing van de voetbalwereld greep pas in de tweede helft van de jaren dertig plaats. Zowel de beheerders van Club als van Cercle werden in 1937-'38 vernederlandst³⁷, terwijl vijf jaar voordien Richard Declerck nog uit de raad van beheer van F.C. Brugge stapte omwille van het niet inwilligen van een bescheiden taaleis³⁸. Het Franstalige karakter van de Brug-

35. H.B./4.10.30/5d

„(...) Welnu tot onze niet geringe verbazing zagen wij dat de Football Club Knocke in het orgaan van de „Union Belge” figureerde onder de clubs die wenschen dat hun briefwisseling in het FRANSCH geschiedde (...) Wij durven verhoppen dat er daar verandering zal komen (...)”.

B.H./18.10.30/9c

„(...) Welnu, wanneer de Brugsche Voetbalclubs zich uit te spreken hadden over de taal, die zij in 't vervolg zouden gebruiken in hun briefwisseling met de Belgischen Voetbalbond dan hebben Cercle en Club de tale van hun volk, het Brugsche volk, over boord gegooid en de Fransche taal verkozen. Wij hebben dit gebaar afgekeurd en keuren het nog af. Het gaat niet op te zeggen dat de besturen van Club en Cercle uit vrije mannen de taal verkiezen in hun betrekkingen met Brussel. De besturen van Club en Cercle worden gekozen door de leden van de voetbalmaatschappij en als gekozenen hebben zij te verantwoorden tegenover hen door wie zij werden aangesteld (...) door misbruik van de vrijheid van enkelen (...)”.

36. H.B./18.10.30/4f

„Een kwestie van waardigheid en zelfrespect. Wij schreven vóór veertien dagen dat volgens „La Vie Sportive”, orgaan van de Koninklijke Belgische Voetbalbond de F.C. van Knocke ook bij de clubs was, die verlangden hunne briefwisseling met hem in 't fransch te zien gebeuren en we drukten daarbij de hoop uit dat het bestuur van F.C. Knocke evenals dat van de Racing van Mechelen weldra het nieuws zou logenstraffen. Welnu we zijn gelukkig te mogen mededeelen dat zulks gebeurd is en dat er in de laatste vergadering met eenparigheid beslist werd naar de K.B.V. te schrijven dat de F.C. van Knocke verlangde dat de briefwisseling in 't Vlaamsch zou geschieden (...)”.

H.B./29.11.30/3d-e

„Een gelukkig besluit (...) En nu komt de beheerraad van Cercle deze zaak voor hen goed te maken door voor zijn geschreven betrekkingen met den Belgischen Voetbalbond het Vlaamsch te verkiezen, de taal van de overgrootste meerderheid zijner leden. Natuurlijk kunnen we hier niet nalaten de beheerders van de K.C.S. Brugge van harte geluk te wenschen om hun gelukkig besluit (...)”.

37. B.H./25.9.37/9d

„(...) Cercle (...) Ook de laatste vlek, die het verleden seizoen nog ontsierde, behoort tot het verleden: namelijk het bord waar de stand van het spel wordt aangetekend wat vroeger eentalig (visiteur) was, is nu veranderd in het Vlaamsch (bezoekers) (...)”.

Archief Club Brugge, verslagen van de raad van beheer: Op 8 november 1937 voor het eerst in het Nederlands.

Archief Cercle Brugge, verslagen van de raad van beheer: Na een algemene vergadering werd vanaf 4 juli 1938 het Nederlands gebruikt.

38. Florquin (J.), *Ten huize van eregouverneur Richard Declerck*, Ten huize van, deel XVII, Leuven, 1981, p. 250. „(...) Ik ben trouwens ooit lid geweest van het bestuur van F.C. Brugge, maar ik ben er met ruzie weggegaan. En nog wel om een taalincident. De affiches voor de wedstrijden waren eentalig Frans: ik vond het toch wat ergerlijk dat dit in een Vlaamse stad gebeurde en stelde voor ze tenminste tweetalig te maken. In die tijd waren onze eisen altijd bescheiden. Het bestuur heeft geweigerd op mijn voorstel in te gaan en dan ben ik het afgestapt (...)”.

se klubs in het begin van het decennium (eentalig Franse affiches, uithangborden en supportersverenigingen) werd dan ook op de korrel genomen³⁹.

5. Vlaamsche Voetbalbond

De toegeving van de „Union Belge” kon de uitbreiding van de Vlaamsche Voetbalbond niet beletten. Al spoedig sloten het Kempisch Voetbalverbond en het Korporatief Voetbalverbond-arrondissement Kortrijk zich bij de V.V.B. aan⁴⁰. Snel verspreidde de V.V.B. zich over het hele Vlaamse land en ook in Brugge waren er in de beginperiode reeds vier aangesloten ploegen⁴¹. In 1933 kwamen Dosko Sint-Kruis en S.C. Beernem van de Belgische naar de Vlaamsche Voetbalbond over⁴². In 1935 sloot zich Moerdam Moerkerke aan⁴³. Tot 1937 verliep de uitbouw langzaam⁴⁴, maar na een propagandavergadering te Ruddervoorde, in februari van dat jaar, sloten enkele klubs uit het omliggende zich aan⁴⁵. In de twee daaropvolgende jaren beleefde de V.V.B. een ware groei⁴⁶. In 1937 traden Sijsle, Zedelgem, Ruddervoorde en zelfs twee voetbalverenigingen uit Veldegem toe⁴⁷. Het jaar daarop kwamen daar nog Dudzele, Male (Sint-Kruis), Snellegem en Westkapelle

39. Pierlala/17.1.32/3d

„Sport en taal (...) In het Brugsch Handelsblad gaat Blauw en Zwart te keer tegen de Union Belge, omdat die Brusselsche Bond een vlaamsonkundig scheidsrechter aanstelde, om een strijd te leiden tusschen twee Vlaamsche ploegen. Dat is heel goed om te protesteren, maar hoeveel Vlaamsche clubs, waaronder de F.C. Brugeois zijn in 't zelfde beddeke ziek? Waarom zou een aanhanger van F.C. Brugeois opspelen tegen de Union, vermits al die Club's en Cercle's zelf grotendeels op Fransche leest geschoeid zijn, en enkel Fransche uithangborden dulden? (...) Zeg eens, Vlaamsche „Ami du Club” leg eens den vinger in de eigen maatschappij (...)”.

B.H./18.10.30/9e

Ook hier haalt men uit tegen het Franstalig karakter van „Les Amis du Club” en „Les Vert en Noir”.

40. Goovaerts (A.), *op. cit.*, p. 1861.

41. H.B./16.4.32/7c-d

F.C. Assebroek, Phenix Brugge, Stade Brugge en Lissewege.

42. H.B./4.2.33/4g.

H.B./11.2.33/4f.

Landuyt (J.), *op. cit.*, p. 144.

43. Bouljon (G.) en Schutyser (G.), *F.C. Moerkerke verzilvert zijn herinneringen 1948-1973*, Moerkerke, 1973, p. 5.

44. Volk en Staat/16.2.37/5b

Slechts vijf ploegen uit het Brugse (Moerkerke, Assebroek, Dosko Sint-Kruis, Beernem en Phenix Brugge) traden in 1936-1937 in V.V.B.-competities aan.

45. Volk en Staat/16.2.37/5b.

46. B.H./13.8.38/7d.

47. Volk en Staat/4.1.38/7d.

bij⁴⁸. Tijdens de mobilisatieperikelen van 1939 sloot Uitkerke zich aan⁴⁹ en beleefde Lissewege zijn heropstanding⁵⁰.

De V.V.B. telde in 1939 een 500-tal klubs met ongeveer 10.000 spelende leden. Ieder jaar werden interlandwedstrijden Vlaanderen-Wallonie, Vlaanderen-Nederland en Vlaanderen-Frankrijk gespeeld, ook eenmaal te Londen een Vlaanderen-Engeland⁵¹. Er bestonden, net zoals in de Belgische Voetbalbond, een ereklasse, twee eerste klassen en provinciale overgangs-, tweede en derde klassen⁵². In enkele jaren tijd was de V.V.B. een geduchte konkurrent van de B.V.B. geworden, niet zozeer wat de topklubs betreft, maar vooral wat de voetbalverenigingen op het platteland aangaat⁵³. Hoewel de oprichting het gevolg van een loutere taalkwestie was, viel de scheidingslijn tussen beide bonden vrijwel samen met die tussen de stads- en de dorpsmentaliteit. De B.V.B. verenigde de klubs uit de steden (Torhout, Brugge, de kust), terwijl de V.V.B. het platteland beheerste⁵⁴.

Was de V.V.B. echter meer dan alleen maar een voetbalbond? Was hij vlaamsgezind? Reeds zijn oprichting zelf was daarvan een uiting; ook het feit dat hij vooral aanhang vond op het platteland, dat veel Vlaams-voelender was dan het stedelijk milieu, getuigde daarvan. Een reeks concrete feiten bevestigen duidelijk het vlaamsgezind karakter. Hele bladzijden in het Vlaams-nationale dagblad „Volk en Staat” steunden deze „gezondmaking der voetbalsport in onze Vlaamsche gouwen”⁵⁵. Onder de talrijke aanwezigen tijdens de interlands werden tevens tal van vooraanstaande personaliteiten uit de Vlaamse beweging opgemerkt⁵⁶. Zo ook te Brugge, waar V.N.V.-volksvertegenwoordiger Devroe een trouw supporter van de V.V.B. en van Dosko Sint-Kruis was⁵⁷. Deze klub, die als enige de Brugse regio in de ere-

48. Volk en Staat/9.1.39/4a-b.

49. B.H./1.7.39/4d.

50. B.H./25.3.39/9a.

51. Goovaerts (A.), *op. cit.*, p. 1861.

52. Volk en Staat/1937-1939.

53. Alhoewel het topvoetbal doorgaans het monopolie bleef van de B.V.B., scheurden in 1938 vijf internationals van Antwerp zich af. Deze rebellen speelden vanaf het seizoen 1938-1939 in ereklasse van de V.V.B. Zij vormden een zelfstandige klub onder de naam van Antwerp-boys (B.H./9.7.38/7d).

54. Van de 16 V.V.B.-klubs in 1939 kwam er slechts één uit de stad, namelijk Phenix Brugge. Van de 11 B.V.B.-klubs in 1939 kwam er slechts één van het platteland, namelijk Oostkamp. Typisch is ook dat de twee verenigingen die zich in de jaren dertig bij de B.V.B. aansloten, allebei kustploegen waren (Wenduine en Zeebrugge), terwijl de twee klubs die naar de V.V.B. overgingen, respektievelijk op het platteland (Beernem) en in de randstad (Dosko Sint-Kruis) gevestigd waren.

55. Volk en Staat/1936-1939.

56. H.B./5.11.32/7a.

57. Woensdagblad (W.B.)/22.9.37/9e.

Volk en Staat/3.2.37/5a-b.

klasse vertegenwoordigde, organiseerde in 1936 een estafetteploeg naar Diksmuide⁵⁸ en ondertekende samen met andere Vlaams-voelende groeperingen het verzet tegen het vertoon van de film „La Kermesse Héroïque”, wegens zijn zogenaamd anti-Vlaams karakter⁵⁹. Ook de Vlaamse leeuwjes op de voetbalshirts⁶⁰ en het „kampen voor het IJzermonument, schaal van West-Vlaanderen”⁶¹ pasten volledig in het kader van de Vlaamse symboliek. Dat F.C. Sijsele onmiddellijk na zijn toetreding bij de V.V.B. 11-juli-bekermatchen organiseerde, sloot hierbij aan⁶². Bovendien vergaderden zowel de afgevaardigden van het V.V.B.-gewest als de scheidsrechters regelmatig in het Vlaamsch Huis te Brugge⁶³, dat reeds in de jaren twintig bekend was als de verzamelplaats van alle Vlaams-nationalistische groeperingen⁶⁴. Ook leergangen, verbroederingsavonden en voordrachten vonden in dit lokaal plaats⁶⁵.

Nochtans kunnen we de meeste V.V.B.-klubs niet beschouwen als verenigingen waarover de flaminganten beschikten. Voor vele klubs was de V.V.B. niet meer dan een voetbalbond. De redenen waarom de diverse verenigingen zich aansloten, illustreren dit duidelijk. Deze ploegen speelden meestal oorspronkelijk in lokale competities en traden daarna toe, omdat ze in deze bond een goede structuur terugvonden waarbinnen ze verder konden voetballen⁶⁶. Het gros van de verenigingen volgde enkele klubs die doelbewust toetraden⁶⁷. Zo sloot Zeemeeuw F.C. Lissewege aan onder impuls van de vlaamsgezinde onderwijzer Raymond Goebeer⁶⁸. Dit gebeurde eveneens met V.V. Sint-Kruis, waar

58. Volk en Staat/3.2.37/5a-b.

59. Six (D.), *Voorbereidend onderzoek tot de inhoudsinterpretatie van de filmpreferenties van het Brugs publiek, 1918-1939*, Gent, 1981 (onuitgegeven licentiaatsverhandeling), pp. 113-126.

60. Archief Dosko Sint-Kruis, foto's.

61. Volk en Staat/26.5.37/5b.

62. B.H./10.7.37/5b-c.

63. Volk en Staat/11.2.37/5b-c.

64. Demarest (G.), *De Vlaamse Beweging te Brugge, 1918-1939*, Gent, 1975 (onuitgeg. licentiaatsverh.), p. 262.

65. W.B./29.12.37/10a.

B.H./8.4.39/9c.

B.H./21.12.38/9c.

B.H./6.2.37/9c.

66. Zo vinden we bijvoorbeeld zes van de acht ploegen van het Voetbal Verbond Vrije Sportbroeders (1929) later terug bij de V.V.B.: namelijk Lissewege, Varsenare, Assebroek, Phenix Brugge, Dudzele en Vyve Cappelle. Enkel Zeebrugge is tot de B.V.B. toetgetreden en Middenstand Brugge is verdwenen (H.B./2.11.29/5d).

Varsenare trad in 1940 tot de V.V.B. toe (Franchoo (A.), *op. cit.*, p. 24).

Vyve Cappelle smolt samen met Moerkerke, dat zich in 1935 bij de V.V.B. aansloot (Bouljon (G.) en Schutyser (G.), *op. cit.*, p. 5).

67. Zo besloot de S.C. Beernem dan ook maar in de Vlaamse Voetbalbond uit te komen, daar er voor het seizoen 1933-1934 vele ploegen uit het omliggende overgestapt waren (Landuyt (J.), *op. cit.*, p. 144).

Het sneeuwbalfeffekt na de toetreding van Ruddervoorde in 1937 wijst ook in die richting.

68. Gesprek met Roger Desinet, oud-secrataris Zeemeeuwen F.C. Lissewege (1.2.1984).

de supportersvereniging D.O.S.K.O. (Door Onderling Samenspel Komt Overwinning) de overgang van de Belgische naar de Vlaamse Voetbalbond er doordrukte⁶⁹. Deze supportersclub was nog vóór de aansluiting bij de V.V.B. een rekruteringsbasis voor het Verdinaso⁷⁰.

We kunnen de V.V.B. niet klasseren, zoals de Vlaamse Zwembond⁷¹ en de Vlaamsch-Nationale Blauwvoetbond, die een onbetekenend turnverbond was⁷², binnen de kleine Vlaams-nationale zuil. De V.V.B. paste wel in de reeks Vlaamse beroeps- en kultuurverenigingen die tot stand kwamen als gevolg van de natuurlijke drang tot Vlaamse kulturele autonomie, waarbij men zich wilde losmaken uit de Franstalige Belgische verenigingen⁷³. Dit was ook de reden van zijn bijval in tegenstelling tot de twee vorige verenigingen. Immers, om succes te boeken mocht men zich niet beperken tot een louter Vlaams-nationalistisch publiek én moest men tegenover zich een Franstalige structuur hebben.

Het ontbreken van dat laatste belette bijvoorbeeld de doorbraak van de Vlaamse Wielerbond. Deze vereniging bestond reeds in de loop van de jaren dertig in het Antwerpse⁷⁴, maar verscheen pas in 1939 sporadisch in het Brugse⁷⁵. Niet dat er in de streek van de Flandriens gebrek aan interesse was voor deze populaire sport, maar de strijd binnen de Koninklijke Belgische Wielrijdersbond, oorspronkelijk ook wel Franstalig, was reeds gevoerd door Karel van Wijnendaele⁷⁶. Afkomstig uit Torhout was hij de grondlegger en de vulgarisator van de Vlaamse wielersport, maar tevens een van de weinigen die zich via de sport echt metterdaad voor de emancipatie van het Vlaamse volk hebben ingezet⁷⁷.

69. H.B./4.2.33/4g.

H.B./11.2.33/4f.

H.B./20.5.33/4g.

70. Pierlala/2.10.32/4b-c

„(...) De vergaderingen van die afdeling hebben plaats in den supportersclub D.O.S.K.O. en 't is bij de jongeren dat die smooelheden van Dynaso probeerden, om hunnen zeever te doen ingang vinden. We verwittigen hierbij 't bestuur van die supporterclub dat die Dynaso-vuiligheid al wortel begint te schieten in hun midden (...)”.

71. Volk en Staat/1937-1939. In het Brugse bestond deze vereniging niet.

72. Van der Elst (F.), *Vlaamsch-Nationale Blauwvoetbond*, E.V.B., p. 1837

„(...) gesticht met duidelijke politieke doeleinden (...)”.

73. Elias (H.), *25 jaar Vlaamse Beweging 1914-1939*, deel IV, Antwerpen, 1969, pp. 112-118.

74. Volk en Staat/1936-1939.

75. B.H./29.7.39/10b

„Vlaamse Wielerbond (...) koers te Oedelem, Ruddervoorde, Torhout, Oostkamp, Waardamme, Hertsberge (...)”.

76. Durnez (G.), *Steyaert Karel*, E.V.B., p. 1483.

77. Verleyen (H.), *Karel van Wynendaele en de wielersport ten dienste van Vlaanderen*, Het Houtland 1975, Torhout, p. 59.